

**T.C.
DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
KÜTAHYA MESLEK YÜKSEKOKULU**

**2.ULUSLARARASI KATILIMLI MÜCEVHER-TAKI TASARIMI
VE EĞİTİMİ SEMPOZYUMU 2010**

(UMTTES'2010)

"KUYUMCULUK ANLAYIŞINDA KÜRESEL DEĞİŞİM"

**2.nd Jewel-Jewellery Design and Education Symposium with International
Participation**

"GLOBAL CHANGE IN THE CONCEPTION OF JEWELLERY"

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ KİTABI

EDİTÖRLER

**Doç.Dr.Gülten EREN GÜMÜŞTEKİN
Öğr.Gör.Haldun ŞEKERCİ
Öğr.Gör.Fazlı YILDIZ**

**04-06 Haziran 2010
KÜTAHYA**

Dumlupınar Üniversitesi Yayın No: 824.02-3

ISBN : 978-975-7120-10-0

1. Baskı: 300 Adet

© Her türlü yayın hakkı Dumlupınar Üniversitesine aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dumlupınar Üniversitesi Kütahya Meslek Yüksekokulu

Germiyan Kampüsü Afyon Yolu Üzeri KÜTAHYA

Tel: 0 274 227 04 50-51-52-53

Fax: 0 274 227 04 54

<http://kmyo.dpu.edu.tr/>

[http:// www.umttes2010.com](http://www.umttes2010.com)

Basım Yeri : Filiz Matbaacılık San. Ve tic. Ltd. Şti.

Ulucanlar Cad. No: 88/1 Cebeci / ANKARA

Tel: (0312) 319 07 58 Fax: (0312) 363 44 11

Web: www.filizmatbaasi.com

e-mail: filiz_matbaasi@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

SÖZLÜ BİLDİRİLER

AFYONKARAHİSAR ARKEOLOJİ MÜZESİ ARŞİVİNDE BULUNAN 20.YÜZYIL OSMANLI DÖNEMİ TEPELİKLERİ	21
ANADOLU'DA GELENEKSEL OLARAK UYGULANAN KUYUMCULUK SANATLARINDAN BİRİ OLAN ÖRME TEKNİKLERİYLE YAPILAN TAKILAR	26
ANKARA KALESİ ÇEVRESİ HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA MAĞAZALARINDA BULUNAN TAKILAR	34
ANTİK ÇAĞ'DA (APHRODİSİAS) SIKKE BASIMI	44
“BEYOND ADORNMENT (SÜSLENMENİN ÖTESİNDE)” İSİMLİ SERGİ ARACILIĞIYLA SÜS VE TAKI KAVRAMINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ	51
BİR YÖREYE ÖZGÜ TAKILARIN FARKLI YÖRELERE ETKİLERİ	60
BİREYİN TAKIYA SAHİP OLMA VE KULLANMA ARZULARI	68
CAM HAMMADDELERİ ve TEKNOLOJİK ÖZELLİKLERİNİN TAKI YAPIMINDAKİ ÖNEMİ	72
OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ İŞLEMELERİNDE DEĞERLİ METAL VE TAŞLARIN KULLANIMI	78
GEMOLOJİ DERNEĞİNİN TANITIMI-SÜS TAŞLARININ TÜRKİYE VE KÜTAHYA'DAKİ POTANSİYELİ- TÜRKİYE SÜS TAŞI İŞLEMECİLİĞİ	83
DİJİTAL TEKNOLOJİ, TOPLUM VE DİJİTAL TAKI	85
DURSUNBEY 'İN KÖYLERİNDE KULLANILAN BONCUK TAKILAR	92
2008 DÜNYA EKONOMİK KRİZİN TÜRKİYE, ALTIN ve MÜCEVHERAT SEKTÖRÜNE ETKİSİ	100
ELMAS İŞLEMECİLİĞİNDEKİ ALATURKA ELMAS UYGULAMALARINDA DENİZ DALGASI TEKNİĞİ	107
ERZURUM'DA “DELİK İŞİ”, “KALEM İŞİ” VE “OLTU TAŞI İŞLEMECİLİĞİ” ÜRETİM TEKNİKLERİ KULLANILARAK ÜRETİLEN ÜRÜNLERDEN ÖRNEKLER	114
ESKİŞEHİR'DE BİR ORTA TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRÜNE AİT TAKILAR: ÇAVLUM MEZARLIĞI BULUNTULARI	124
GAZİANTEP MÜCEVHER SEKTÖRÜNÜN MUKAYYESİ	130
GELENEKSELDEN GELECEĞE TAKILARLA NALLIHAN OYALARI	134
TÜRKİYE'DE GEMOLOJİ VE MÜCEVHER ÖĞRETİSİNİN TARİHÇESİ	142
GÜNÜMÜZDE VAN İLİNDE SAVAT TEKNİĞİ İLE ÜRETİLEN GÜMÜŞ TAKILAR	151
İLK ÇAĞDAN GÜNÜMÜZE EVLİLİK YÜZÜKLERİ	158
İNTERNET ÜZERİNDEN MÜCEVHER-TAKI PAZARLAMASINA İLİŞKİN TÜKETİCİ TUTUMLARININ İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	166

TARİH AÇISINDAN TAKILAR VE ÜZERİMİZDEKİ ETKİLERİ	390
TASARIM DİSPLİNİNDE TAKI VE ÜRETİM	398
TASARIMDA YARATICILIK TAKI TASARIMINDAKİ KONUMU	403
TRABZON'DA KAZAZ ÖRÜCÜLÜĞÜ ÜRETİM TEKNİKLERİ	407
TÜRK KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDE KULLANILAN PIRLANTA VE İMITASYONLARININ GEMOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ	417
TÜRKİYE DEĞERLİ TAŞ PAZARININ BAZI SORUNLARI (DEĞERLİ TAŞ ÜRETİM İŞLETMELERİ AÇISINDAN)	424
TÜRKİYE'DEKİ MAVİ KALSEDONLARIN ÖZELLİKLERİ VE MADENSEL ÜRETİMİ	431
TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİNDE DEĞERLİ MADEN VE MÜCEVHERAT SEKTÖRÜ	440
TÜRKMEN KÜLTÜRÜNDE KUYUMCULUK ZANAATI VE TÜRKMEN HALK EDEBİYATINDA KUYUMCULUK TERİMLERİNİN İŞLENİŞİ	450
TÜRKMEN TAKILARINDA SEMBOLİZM	457
XIX. - XX. YÜZYILDA AYDIN VİLAYETİNDE GÜMÜŞ VE ALTIN MADENLERİ, KUYUMCU ESNAFI	468
POSTER BİLDİRİLER	
ANTİK TAKILARIN KÜLTÜR TURİZMİNİN GELİŞİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	487
DOKU VE TEKRAR İLKELERİNİN TAKI ALANINDA KULLANIMI	494
KUYUMCULUKTA HASSAS DÖKÜM TEKNOLOJİSİ	505
KÜTAHYA MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ'NDE BULUNAN GELENEKSEL TEPELİKLERDE MÜHR-İ SÜLEYMAN MOTİFİ	515
LÜLETAŞININ(SEPİYOLİT) TAKIDA İNOVASYONU	524
MÜCEVHERDEN GELEN ŞİFA	531
TAKI YAPIMINDA KULLANILAN DOKUMA VE ÖRME TEKNİKLERİ	535
SERGİLİ KATILIMLAR	545
ÖZET BİLDİRİLER	
ALTININ KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDE VE EKONOMİDEKİ YERİ	559
ANADOLU TAKILARI	560
ANADOLU'DA KADINLAR TARAFINDAN KULLANILAN GELENEKSEL KEMERLER	561

İSTANBUL ALTIN BORSASI'NIN KUYUMCULUK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	176
JEWELRY CLUSTER IN GRAND BAZAAR IN İSTANBUL	184
KADINLARIN ALTIN TAKI TERCİHLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	194
KAŞIKÇI ELMASI	201
KIYMETLİ VE YARI KIYMETLİ TAŞLARIN TANITILMASINDA MÜZELERİN ROLÜ	211
KÖKLÜ GEÇMİŞİNE PARALEL, ÇAĞDAŞ GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE TAKI TASARIMI	220
KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK	230
KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDE 3D PROGRAMLAR, 3D'İLE TAKI KALIBI İMALATI VE ÜNİVERSİTELERDE BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIMIN YERİ	244
KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDE MARKA DEĞERİNİN MÜŞTERİ DEĞERİ ÜZERİNDE ETKİSİNE YÖNELİK BİR MODEL	253
KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDE MUHASEBE SÜRECİ	261
KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDE UYGULANABİLİR AB PROJE ÖRNEĞİ	272
KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDEKİ FİRMALARDA KURUMSALLAŞMA	279
KUYUMCULUK VE TAKI TASARIMI PROGRAM GELİŞTİRME ÇALIŞMA RAPORU	286
KÜRESEL TASARIM YARIŞINDA İTALYAN MODELİNİ OKUMAK	289
KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRK KUYUMCULUK SEKTÖRÜNDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	300
MAKEDONYA'DA TESBİT EDİLEN GELENEKSEL TAKILARINDAN ÖRNEKLER	309
MARDİN İLİNDE YAPILAN TELKARİ TEKNİĞİ VE BU TEKNİKLE YAPILAN KOLYE UCU YAPIMI VE AŞAMALARI	314
MARKA BAĞIMLILIĞI VE TERCİHİ; TAKI VE MÜCEVHER SEKTÖRÜNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	324
MEZAR BULUNTULARI IŞIĞINDA SAMSUN-AMİSOS'DA HELLENİSTİK DÖNEM TAKILARI	336
PHYRG DÖNEMİ SERAMİK FORM VE DESENLERİNDEN SERAMİK TAKI TASARIMLARI	343
SERAMİK TAKI YAPIMINDA ŞEKİLLENDİRME, DEKORLAMA VE PİŞİRME YÖNTEMLERİNİN KULLANILMASI	351
SERAMİK TAKILAR	358
SOLİ/ POMPEİOPOLİS (VİRANŞEHİR) KAZILARI IŞIĞINDA ERKEN BİZANS DÖNEMİ TAKILARI	369
TAKININ ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN YAŞAMINDA YERİ, ANLAMI VE ÖNEMİ: MERSİN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	380

Doç. Dr. Gülüğün Köroğlu

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü,
Beşiktaş, İstanbul. Email: gkoroglu27@hotmail.com

Mersin'in Mezitli (Viranşehir) ilçesinde bulunan Soli/Pompeïopolis antik kentinin tarihi Hititlere kadar uzanır da, en parlak günlerini Helenistik ve Roma dönemlerinde yaşamış olduğu bilinmektedir. Akdeniz kıyısında yer alan önemli bir liman ve ticaret merkezi olan Soli'nin özellikle Kıbrıs, Mısır, Akdeniz'in doğusu ve batısındaki limanlarla yapılan deniz ticareti sayesinde zenginleşmesi, çok el değiştirmesine ve sahillerinin Roma döneminde korsan yatağı haline gelmesine yol açmıştır. M.Ö. 64 yılında bölgeyi korsanlardan temizleyen Konsül Pompeius, kente kendi adını vererek Pompeïopolis kentini yeniden inşa ettirmiştir.

Kentin 4 ile 6 yüzyıllar arasındaki süretekli tarihiyle ilgili bilgiler oldukça kısıtlı olup bu dönemle ilgili bilgiler özellikle dini kayıtlarda yer almaktadır. Pompeïopolis piskoposluğu, Kilikya bölgesinin Tarsos baskiskoposluğuna ve Antiochia ad Orontem (Antakya) Patrikhanesi'ne bağlıdır¹. 525 yılındaki deprem 150-200 bin kişinin hayatını kaybetmesine ve kentin tamamen yıkılarak harabeye dönüşmesine yol açmış, sonrasında kent terk edilmiştir.

Soli antik kentindeki arkeolojik kazılar Prof. Dr. Remzi Yağcı'nın başkanlığındaki bir ekip tarafından sürdürülmektedir². Arkeolojik kazı çalışmaları büyük, sütunlu caddeler ve antik limanlar yapılmaktadır. Kentin Bizans dönemi mimarisi ve günlük yaşamını aydınlatacak yeterince bilgi henüz belirlenebilmiş değildir. Höyüğün güneyinde büyük bir Bizans yapı kalıntısı vardır. Sütunlu caddenin dükkânlarının bu dönemde ikinci kez kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Caddenin ortasındaki kireç eritme kuyusunun varlığı bize daha önceki kazı sezonlarında sütunlu caddede gün ışığına çıkarılan ve günümüzde Mersin Müzesi'nde sergilenen Roma dönemine ait yüksek kabaartma figürlü sütun başlıkları ve heykellerin bir kısmının da Bizans döneminde burada yakılarak kirece dönüştürüldüğünü düşündürmektedir.

2007 yılı kazılarında sütunlu caddenin doğu portikosunun mimari yapısını anlayabilmek için de E41-F41 plan karelerinde çalışmalar yapılmıştır. Her iki plan karede erken Bizans dönemine ait genel olarak iyi korunduğu anlaşılan dükkânlarla ait *opus sectile* mermer zemin döşemesi bulunmaktadır. Bu mekânlardan sütunlu caddeye basamaklarla inilmektedir. Kazı çalışmaları sonunda, 525 yılında yaşamış olan depremin sütunlu caddenin çevresinde çokerttiği yapıların son halleri saptanmış ve kentin Bizans dönemiyle ilgili ilk kez bir konteks bulunmuştur.

F-G 41 plan karesinde, yüzey toprağının hemen altından beliren taş sırasının duvar olabileceği ihtimali üzerine kazı çalışmalarına bu yönde devam edilmiştir. Sütunlu caddenin kullanımından çok daha geç bir döneme ait olduğu anlaşılan duvarın doğusundaki alanda karışık toprak içerisinden toplu halde iki adet altın kolye, bir adet altın kolye sarkacı ve iki adet yüzükten oluşan erken Bizans dönemine tarihlenebileceğimiz bir grup takı gün ışığına çıkarılmıştır (Resim 1-2). Takıların bu alandaki bir dükkân ya da evden gelmiş olması mümkündür.

¹ M. Özyıldırım, 'Erken Hristiyanlık Dönemi Dinsel Tartışmaları ve Mersin Sınırları İçindeki Piskoposluk Merkezleri', *Tarih İçinde Mersin, Kolojyum II*, Mersin 2005, 60.

² R. Yağcı, 'Soli/Pompeïopolis Kazıları 1999', 22. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara 2001, 259-272; R. Yağcı, 'Soli/Pompeïopolis Kazıları 2000', 23. Kazı Sonuçları Toplantısı I, Ankara 2001, 285-294; R. Yağcı, 'Soli/Pompeïopolis 2006 Kazıları', *ANMED Anadolu Arkeoloji Haberleri* (2007-05), 73-78; R. Yağcı, 'Soli/Pompeïopolis Antik Liman Kenti 2007 Kazıları, Excavations at the Ancient Harbour City of Soli/Pompeïopolis in 2007', *ANMED Anadolu Arkeoloji Haberleri* (2008-06), 74-78;

Soli Kazılarında Bulunan Takıların Envanter Bilgileri

Küpe (Resim 3-4)

Altın, granat, kuvars.

Mersin Müzesi env. no. 07.33.5

Ölçüleri: 3.8 cm x 1.9 x 0,35 cm

Tanımı: Küpe rozeti köşeleri hafifçe yuvarlatılmış dikdörtgen prizması şeklindedir. Rozetin ön yüzündeki, yatay düzenlenmiş oval biçimli boşlukta olması gereken kabaşon biçimli bantlı akik, montür yuvasından kopmuş olarak küpenin içindeki boşlukta durmaktadır. Küpe rozetinin ön yüzündeki oval boşluğun çevresi, kazıma ince çizgisel bezemeye vurulmuştur. S biçimli küpeyi kulak deliğine takmak için kullanılan kancası kırılmıştır. Küpe rozetinin altındaki halkalara daire kesitli ince telden 3 adet uzun tel sarkaç asılmıştır. Bu tellere, ince altın bir varagın üstten alta doğru genişleyen boru şeklinde kıvrılmasıyla oluşturulmuş parçalar geçirilmiştir. Bunlar ince metalden yapılmış oldukları için ezilmiş ve yer yer parçalanmıştır. İki yandaki sarkaçlardan daha uzun olan ortadaki sarkaç ucundaki fasetli lacivert taştan boncuğun küçük bir parçası kopmuştur.

Madalyon Sarkaçlı Kolye (Resim 5-6)

Altın

Mersin Müzesi env. no. 07.33.1

Kolye uzunluğu: 39 cm, ağırlık: 15.4 cm

Kolye zinciri, ince daire kesitli telden yapılmış halkaların ikiye katlanarak sekiz rakamı biçiminde katlanması ve birbiri içinden geçirilmesiyle örülmüş, 36 parçadan oluşur. Zincirin her iki ucunda ilmek ve kanca yer alır. Zincire basık küre biçimli bir sarkaç geçirilmiştir. Sarkaç, altın levhadan kesilmiş iki yuvarlak yarım kürenin birbirine kaynatılmasıyla oluşturulmuştur. İçi boş sarkaç üst kısmında yassı şerit biçimli sarkaç halkası, alt kısmında ise iri bir granüle tanecek bulunur. Basık küre biçimli sarkacın her iki yüzü farklı şekilde bezenmiştir. Ön yüzünde küçük altın granüle topçuklar dağınık olarak yerleştirilmiştir. Sarkaç halkasının kolye üzerine gelen bölümünde tüzüm salkımı görünümünde altın topçuklardan oluşan (4, 3, 2, 1, 1) üçgen şeklinde düzenleme vardır. Arka yüzde ise kazıma tekniğiyle oluşturulmuş dört satır halinde grekçe yazıt yer almaktadır. Altı kollu haçın (*Huristogram*, *Crux Grammatica*) üst haç kolunda Grekçe Rho harfi bulunur. Bu da 4-6 yüzyıllar arasında görülen bir özelliktir. Üstte ise, sarkaç halkasının ucu yazıtlı diğer yüzünde ise düz bir şekilde yan yana sıralanan küçük topçuklar bulunur. Eser çok ince altın levhadan yapıldığından sarkacın yüzeyinde ezilme ve delinme olmuştur.

Boncuksuz Kolye (Resim 7)

Altın, granat, dumanlı kuvars.

Mersin Müzesi Env. No. 07.33.3

Kolye uzunluğu: 33 cm

Basit bir işçilik gösteren kolye daire kesitli ince tellere geçirilmiş küresel ve altın kesitli uzun boncuksuzdur. Boncuğların her biri ayrı bir altın tele geçirilmiş olup, tellerin uçlarının kıvrılıp düğümlenerek birbirine bağlanmasıyla kolye oluşturulmuştur. Kolye, 4 dumanlı kuvars küre biçimli boncuk, 6 granat küre biçimli boncuk ve 6 küre biçimli boncuk mavi renkli kuvarstan altın kesitli fasetli uzun boncuktan meydana gelmektedir.

Boncuksuz Yüzük (Resim 8)

Altın

Mersin Müzesi Env. No.

Ölçüleri: 2 cm x 2.3 cm.

¹ Değerli ve yarı değerli taşların en eski şekillendirme yöntemini olan sürtme yöntemiyle oval biçimli olarak şekillendirilmiş hali.

Yüzük halkası, daire kesitli basit bir telden yapılmıştır. Telin uçları iki yanda yüzük halkası üzerine sarılarak sabitlenmiştir. Yüzüğün kaş kısmını oluşturan şeklide önde telin birine oval biçimli beyaz cam boncuk geçirilmiş, diğeri ona destek verecek şekilde bırakılmıştır. Yüzük halkası eğilmiştir.

Fasath Yüzük (Resim 9)

Altın

Mersin Müzesi Env. No. 07.33.4

Ölçüleri: 1.9 cm x 1.35 cm, 3.5 gr ağırlığında.

Döküm tekniğinde yapılmış yüzüğün yassı şerit şeklinde halkası vardır. Yüzüğün ön kısmı (parmağın görünen kısmına gelen bölümü) kaş kısmına doğru hafifçe yükselmektedir. Hafifçe kabartı yapan yüzük kaş daire şeklinde olup düz bir şekilde bezemesiz bırakılmıştır. Yüzük halkası eğilmiştir.

ERKEN BİZANS DÖNEMİ KUYUMCULUĞU

Erken Bizans Dönemi kuyumculuğu, Geç Roma dönemi kuyumculuğunun devamı niteliğindedir. Bu döneme ait takılarda altın ve yarı değerli taş kullanımı yaygın olup, delik işi, kabartma, kazıma, renkli taş kakma ve granülasyon tekniklerinin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Roma döneminin en önemli kuyumculuk atölyeleri Antiocheia (Antakya), Aleksandria (İskenderiye), Lapseki (Lapsakos) ve Konstantinopolis (İstanbul) gibi kentlerdeydi. Büyük merkezlerde üretilen takılardan başka bölgelere ihraç edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bir kısım takılar ise büyük merkezlerdeki kuyumculuk atölyelerinde üretilen takıların model alınarak eyaletlerdeki atölyelerde kopya edilmiş örnekleri ile bulundukları çevrelerden ve gelenekten gelen birikimlerle yaratılmış yeni modellerden oluşturulmuştur.

Erken Bizans döneminin kalan birçok defnede bu dönemin gösterişli takılarıyla karşılaşılmaktadır¹. Bunlar arasında Mersin'de 1889 yılında ele geçen takılar bizim için oldukça önemlidir. Sanat tarihi terminolojisine Zephyrion Defnesi olarak geçen günümüzde St. Petersburg'daki Hermitage Müzesi'nde bulunan takılar, Soli takılarından önce kehte bulunan Erken Bizans dönemine ait yerleşimlerin varlığını göstermesi açısından oldukça değerlidir². Zephyrion defnesi içinde değişik sarkaçları olan üç kolye, bir çift küpe, üç yüzük, dört bilezik, bir toka parçası ve bir kemere ait parçalar olup, 6-7. yüzyıllara tarihlendirilir.

Erken Bizans dönemi takıları hakkında bilgi edinmemizi sağlayan bir kaynak da heykel, kabartma ve duvar resimleridir. Roma dönemi takılarını Palmyra'daki heykel ve kabartmalar, Fayyum'daki portreler ve Romalılardan kalan diğer tasvirlerden öğrenmekteyiz. Ravenna San Vitale Kilisesi bemasının kuzey ve güney duvarlarında karşılıklı olarak yer alan İmparator Justinianus ve İmparatoriçe Theodora'yı saray ileri gelenleriyle birlikte gösteren mozaik panolar 6. yüzyıl ortalarındaki Bizans soyularının giyim-kuşam ve takılarını en canlı gözler önüne seren bir görsel kaynaktır (Resim 10). Hem Theodora'nın, hem de maiyetindeki soylu hanımların kulaklarında iri gösterişli sarkaçlı küpeler ve boyunlarında birkaç dizi halinde iri inci ve değerli renkli taşlardan boncuk kolyeler vardır.

Tasvirler, defneler ve kazılar sırasında gün ışığına çıkarılmış takı örnekleri erken Bizans dönemi kadın takılarının oldukça renkli ve gösterişli olduklarını, bu dönemde takı takmanın yaygınlaştığını ve Konstantinopolis atölyelerinde yaratılan modellerin uzak bölgelere bile ulaştığını göstermesi açısından önemlidir. Bu döneme tarihlendirilen çok sayıda altın ve gümüşten yapılmış hem takılar, hem de litirjik eşyalarda kaliteli bir işçilik ve zenginlik olduğu görülmektedir. Takılar, değerli ve yarı değerli taşlar, inci veya cam boncuklar eklenerek daha da gösterişli hale getirilmişlerdir. Bu dönemin kuyumculuğunda uygulanan kabartma, kazıma, renkli taş kakma,

¹ I. Baldini Lippolis, *L'Orfègre nell'Impero di Costantinopoli tra IV e VII Secolo*, Bari 1999, 29-44.

² A. Grabar, 'Un médaillon en or provenant de Mersine en Cilicie', *Dumbarton Oaks Papers* 6 (1951), 27-49; Eds. F. Althaus-M. Sutcliffe, *To Road to Byzantium, Luxury Arts of Antiquity*, St. Petersburg 2006, 163-164, no.98-99

granülasyon, filigre (telkâr) ve niello (savat) teknikleri ile takı biçim ve süsleme desenlerinde Roma imparatorluk dönemi kuyumculuk geleneğinin yasadığı görülür. Değişen tek şey Hristiyan inancın resmi din oluşuyla birlikte takılarda haç, sembolik figürler, kutsal kışilerle, başışlanma ve korunma dilekleri ya da İncil'den alıntı metinler içeren yeni inancın yeni figürlü yazıtlardır.

Erken Bizans döneminde, Roma'nın sepet, hilal, küre biçimli ve rozetli sarkaçlı altın küpe tiplerinin üretim ve kullanımı sürdürülmüştür.

Değişik örgü ya da halkalardan oluşan genellikle kalın zincirlere asılan kolyelerin sarkaçları olarak çerçeve içine yerleştirilmiş kameo, gemme, para ve madalyonlar kullanılmıştır. Üzerinde yazıt olan madalyonlar ve değişik şekillerdeki haç ve muska amaçlı kullanılmış madalyon sarkaçlar da Hristiyanların hem süslenme, hem de inanç ve korunma amacıyla boyunlarını süsleyen takılar arasındadır¹. Değerli, yarı değerli taşlar ve camdan yapılmış değişik biçimlerde şekillendirilmiş boncuklardan oluşan kolyelerin pek çok sıra halinde Bizanslı hanımların boyunlarını süslediği görülmektedir².

Roma döneminde tübaren hem kadın, hem de erkeklerin farklı amaçlarla yüzük takıtları bilinmektedir. Renkli taş kakmalı yüzükler genellikle süslenme amacıyla kullanılmışlardır. Bunlardan bazılarının ise mühür veya tılsım olarak da kullanılması için üzerine yazıt, haç, sembolik anlamları olan hayvan figürleri ve dini figürler kazınmıştır. Roma dönemi mühür yüzüklerinde görülen mitolojik figürler yerini Hristiyan inancıyla ilgili yazı ve tasvirlerle bırakmıştır. Ayrıca süs taşları müzelik renklerinin yanı sıra tılsımlı özellikleri olduğuna inanıldığından her türlü takıda kullanılmış olmalıdır.

Erken Bizans dönemi kuyumculuğunda en popüler olan takı evlilik yüzükleridir. Bizans evlilik yüzükleri, Roma geleneğine dayanmaktadır. Roma'da evlilik bir anlaşma olarak kabul edilir ve yüzükler üzerinde kadın ve erkekten sağ elleri tokalaşırken betimlenir. Tokalaşma tasviri kısa bir süre sonra yerini İsa'nın gelin ve damadı tokalaşmasını ya da haçın iki yanında karşılıklı gösterilmiş evlenen çiftin portre tasvirleri ve evlenen çiftin isimlerinin yer aldığı yazıta bırakmıştır³.

Erken Bizans döneminde çok çeşitli bilezikler kullanıldığı görülmektedir. Kökeni çok eskilere dayanan ortası açık iki ucu hayvan başı şeklinde olan bilezikler ile bu tipin değişik bir çeşitlemesi olan Roma tasvirlerinde de sıklıkla karşılaşılan bileği ya da kolu 2-3 kez dolanan yılan biçimli bilezikler de görülür. Hayvan başlarının yerine haşbaşı ya da küresel terminaleri olan bileziklerde vardır. Bu bileziklerin bileği dolanan bölümü bazı örneklerde daire kesitli, bazılarında oval ya da burgulu olabilmektedir. Yassı şerit kesitli, üzerinde kabartma bikişel kıvrımlar arasında çeşitli kuş figürleri olan bileziğin, bileğin ön kısmına gelen madalyon bölümünde orans (dua eder pozisyon) duruşunda Meryem tasviri yer almaktadır.

Pelerinleri ve giysileri özellikle sağ omuz üzerinde tuturmaya yarayan fibulalar (çengelili iğne), sıklıkla halktan kişilerin kullandığı genellikle kuş başı bronz iğneler ile günümüze hiçbir orijinal örneği ulaşmamış olmakla birlikte sadece tasvirlerinden tандığımız üzeri renkli taşlar ve incilerle süslü altın tokalar Bizans soyularının pelerinlerini sağ omuz üzerinde tutturmak için kullanıldığı görülür. Kadın ve erkeklerin giysilerinin bellerinde deri ya da kumaştan yapılmış

¹ G. Köröglü, "Haluk Perk Koleksiyonu'ndan Örneklerle Bizans Uygatışında Muskalar", *P. Sanat ve Kültür Dergisi* 29 (Bahar 2003), 26-41; G. Köröglü, "Bizans döneminde nazar ve kadın hastalıklarına karşı kullanılmış muskalar", 38, *Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi/ 38th International Congress on the History of Medicine*, Eds. N. San-A. H. Bayat-Y. Üman-M. İsm. Ankara 2005, 159-166.

² G.-K. Köröglü "Sıur Tannayan Boncuklar", *Gönül Paksoy Koleksiyonunda Tasarım Boncuk/ Beads From Collection to Creation*, İstanbul 2007, 32-43.

³ Bizans'ta evlenme geleneği, ve evlilik takılarıyla ilgili olarak bkz. G. Köröglü, "Bizans Gelin Takıları", *P. Dünya Sanatı Dergisi* 43 (Kış 2007), 36-45.

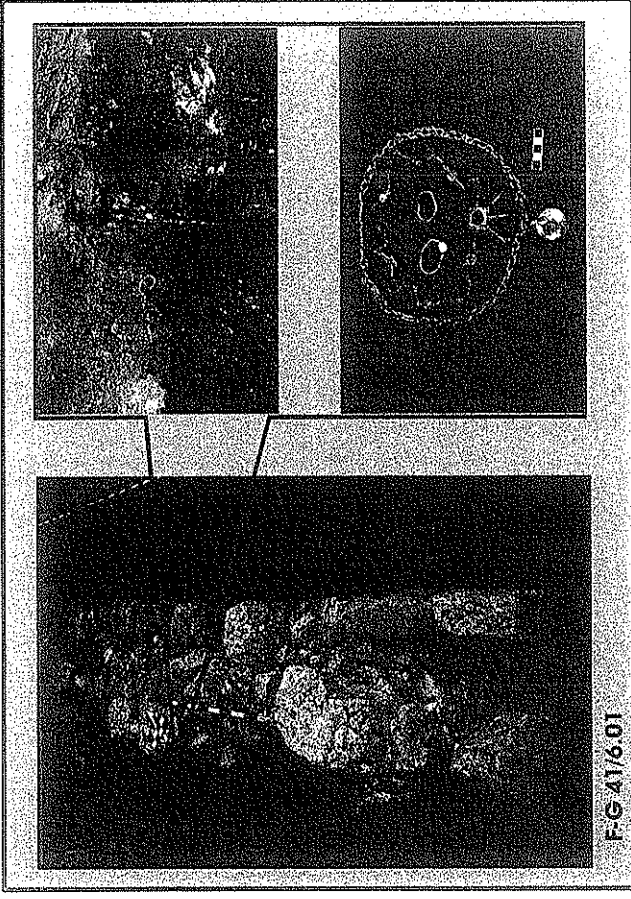
kayışlara geçirilerek kullanılan kemer tokalarının ve kemerin üzerine monte edilen parçaların kabartma tekniğinde bezenmiş altın ve bronzdan yapılmış çok sayıda örnekleri vardır.

Sonuç

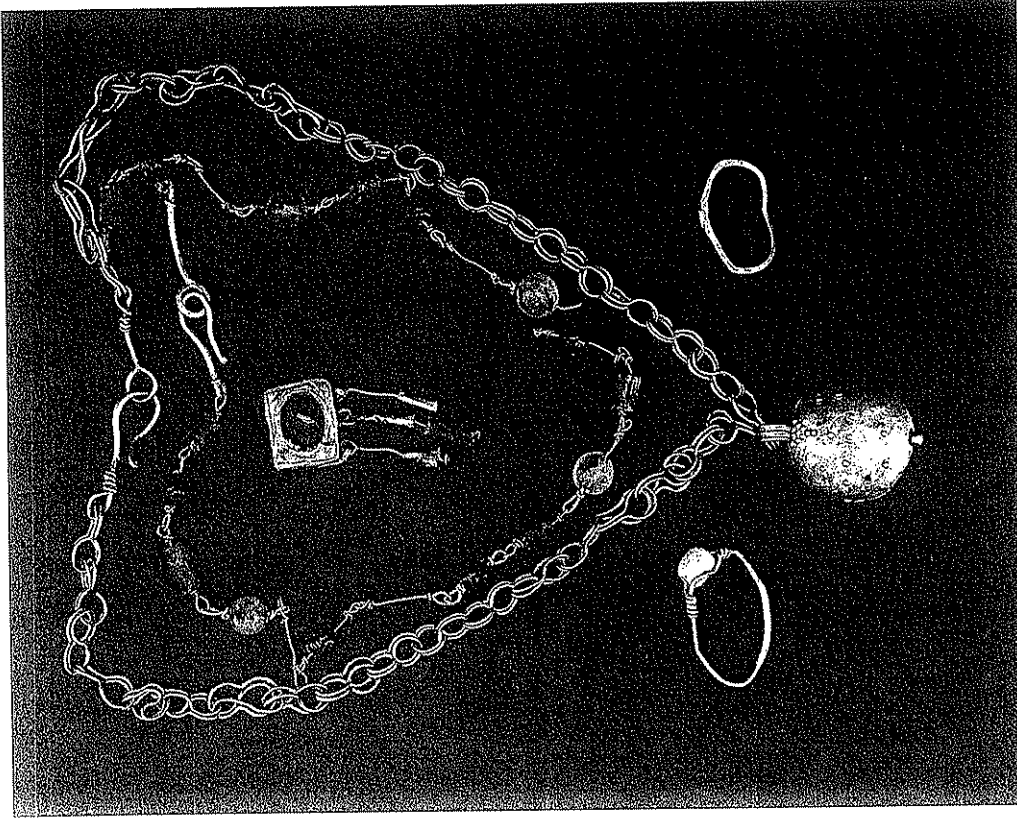
Mersin'in neresinde bulunduğu bilinmeyen 1889'da ele geçen toplu takılar ile Soli kazılarında gün ışığına çıkarılan bu küçük takılardan oluşan define birliğiyle çağdaş olup Erken Bizans dönemine tarihlenir. Her iki define de Konstantinopolis etkili takı örneklerinden oluşmaktadır. Hristiyan inancına sahip insanlar tarafından kullanıldığı haç tasvirlerinden anlaşılmaktadır. Soli takıları içinde en etkileyici parça, zincire asılarak kullanılan basık küre biçimli kolye sarkacıdır. Sarkacın dış yüzü düğmük bir şekilde sıralanan minik altın topraklarla süslenmiştir. Arka yüzde ise bir haçla başlayan kısaltmalardan oluşan muhtemelen dua olması gereken bir yazıt vardır. Bu yazıt, kolyeyi takan kişiyi kötülüklerden koruması için yazılmış olmalıdır. Takıların sadece süslenme amacıyla değil, aynı zamanda korunma ve inanç amaçlarıyla da kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir.

RESİM LİSTESİ

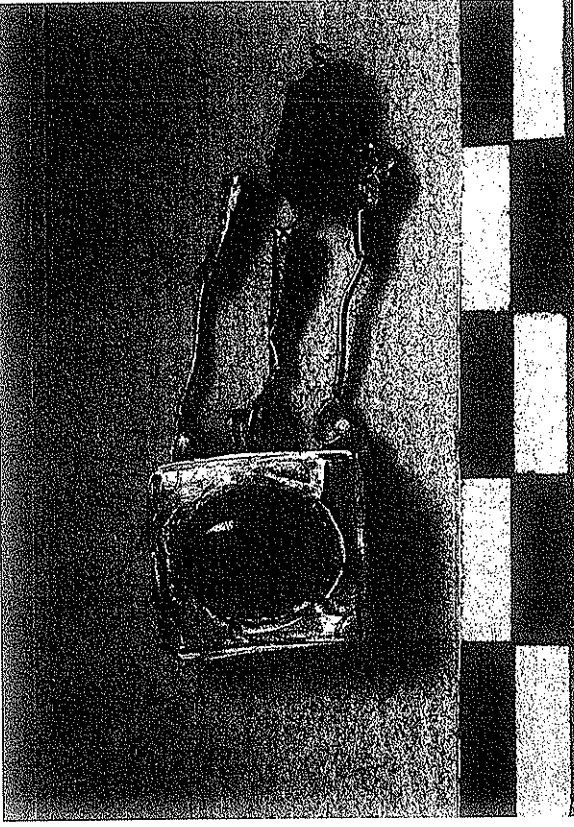
- Resim 1: Soli kazılarında takıların bulunduğu yer
- Resim 2: Soli kazılarında ele geçen takılar
- Resim 3: Küpe ön yüz
- Resim 4: Küpe arka yüz
- Resim 5: Madalyon sarkaç ön yüz
- Resim 6: Madalyon sarkaç arka yüz
- Resim 7: Boncuk kolye
- Resim 8: Boncuklu yüzük
- Resim 9: Fasatlı yüzük
- Resim 10: İmparatoriçe Theodora ve soylu hanımlar, Ravenna, San Vitale Kilisesi, 6.yüzyıl ortaları

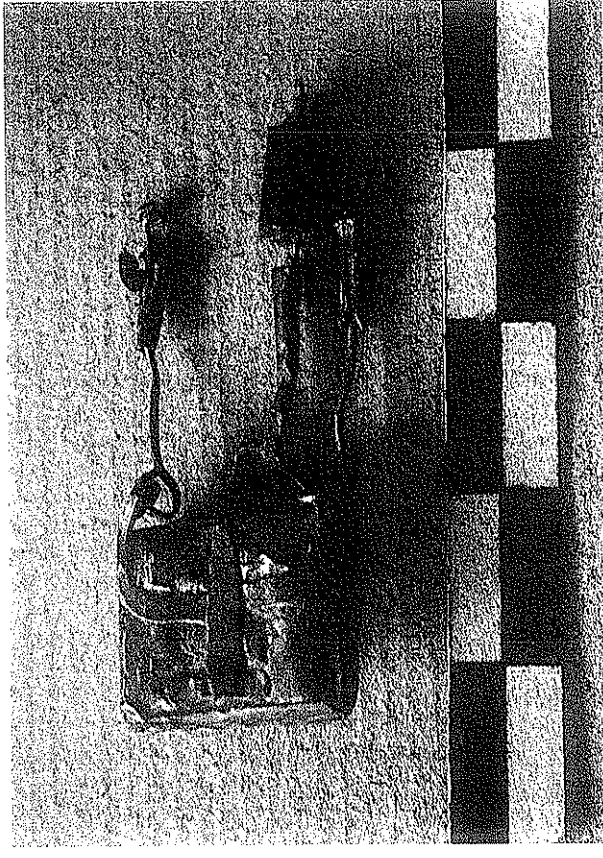
Resim 1: Soli kazılarında takıların bulunduğu yer

Resim 2: Soli kazılarında ele geçen takılar

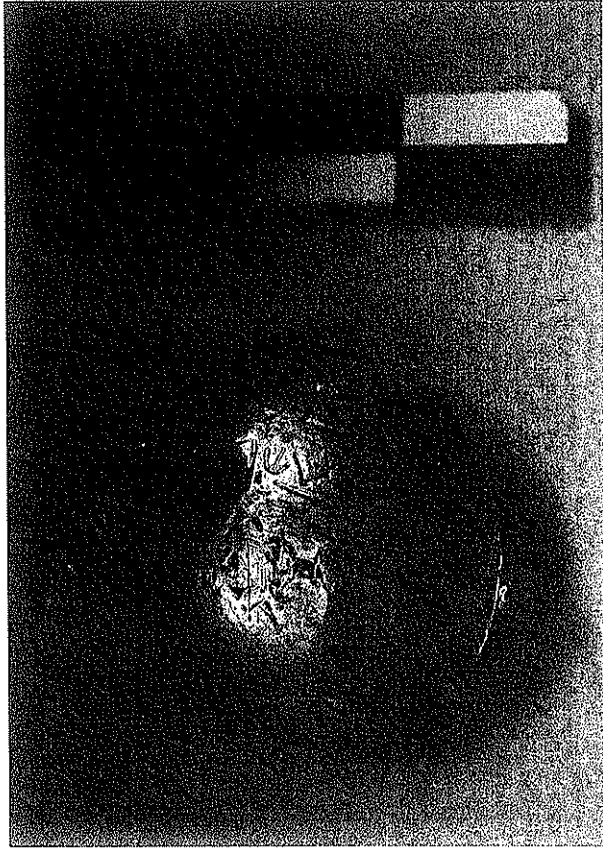
Resim 3: Küpe ön yüz

Resim 4: Küpe arka yüz

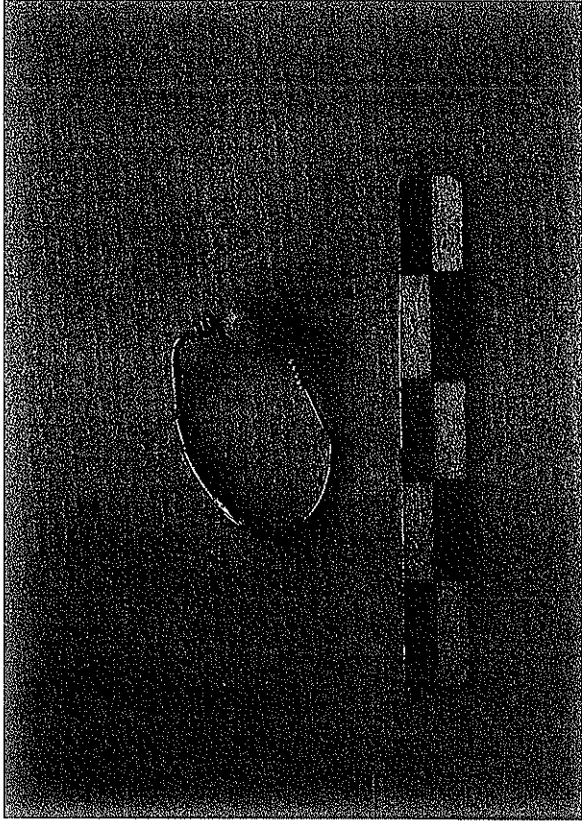
Resim 5: Madalyon sarkaç ön yüz

Resim 6: Madalyon sarkaç arka yüz

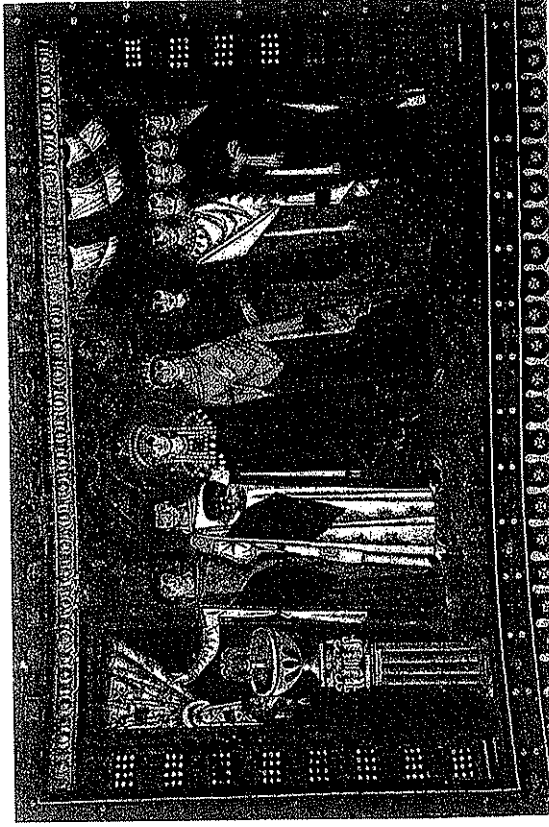
Resim 7: Boncuk kolye

Resim 8: Boncuklu yüzük

Resim 9: Fasathı yitizük

Resim 10: İmparatoriçe Theodora ve soylu hanımlar, Ravenna, San Vitale Kilisesi, 6.yüzyıl ortaları